

УДК 811.162.1'373.232.1

IMIENNICTWO I SPOSOBY IDENTYFIKACJI POLSKICH SZLACHCIANEK W WOJEWÓDZTWIE WOŁYŃSKIM W XVII–XVIII WIEKU

Irena MYTNIK

*Uniwersytet Warszawski,
Katedra Ukrainistyki,
ul. Szturmowa 4, Warszawa, Polska, 02-678,
e-mail: iwmytnik@uw.edu.pl*

W artykule została przedstawiona problematyka nazewnictwa osobowego polskich przedstawicielek stanu uprzywilejowanego w ziemi wołyńskiej w XVII–XVIII wieku. Zaprezentowane i omówione zostały imiona chrzestne, określenia poimienne oraz formuły antropomiczne, służące identyfikacji, które były językowym środkiem wyrażającym różnicowanie społeczne.

Słowa kluczowe: feminitywy, określenia dodatkowe, formuły identyfikacyjne.

У статті розглянуто проблематику іменування представниць привілейованого прошарку – шляхтянок волинської землі XVII–XVIII ст. Запrezentовано їхні імена, що надавалися при хрещенні, додаткові означення та антропонімічні формули, які живились для ідентифікації та були мовним засобом для соціальної диференціації.

Ключові слова: фемінитиви, додаткові означення, ідентифікаційні формули.

Życie i status kobiety w dawnej Rzeczypospolitej były zdeterminowane przede wszystkim przez płeć i przynależność społeczną, również miejsce w rodzinie oraz stan cywilny. Podstawowym zadaniem kobiety poza macierzyństwem była służba mężczyźnie, najpierw ojcu, później zaś mężowi. Mimo, że rodzina była patriarchalna, to jednak z wyraźną pozycją kobiety jako matki i żony. Do niej należało prowadzenie gospodarstwa domowego, a nawet – w przypadku przedstawicielek stanu uprzywilejowanego – zarządzanie folwarkiem pod nieobecność męża uczestniczącego w wyprawie wojennej. Kobieta miała więc swój wkład w wytwarzaniu środków potrzebnych do utrzymania rodziny. Lustracje dóbr z drugiej połowy XVI w. podają, że szlachcianki składały zeznania o stanie majątków i nie budziło to zdziwienia czy sprzeciwu lustratorów [16, s. 189]. Rola kobiety w prowadzeniu majątku była nieoceniona, zarówno czasie pokoju, jak i w czasie zawieruchy wojennej.

Aktywność gospodarcza kobiet szła w parze z działalnością na polu kultury. Szlachcianki zajmowały się mecenatem kulturalnym i sakralnym: fundowały kościoły, epitafia rodzinne, szkoły, budowały i przebudowywały pałace, były miłośniczkami sztuki. Warto wspomnieć osobę księżny Izabeli Elżbiety z Czartoryskich Lubomirskiej, mecenaski sztuki, kolekcjonerki pamiątek historycznych oraz twórczyni pierwszego polskiego muzeum w Świątyni Sybilli w Puławach. Do znakomitych kobiecych postaci

polskiej historii należy również księżna Anna z Sapiehów Jabłonowska, która była mecenaską sztuki. Dużą część swego życia oddała pracy społecznej, podnoszeniu poziomu życia i rozwoju należących do niej miast i miasteczek, w których zakładała szpitale, szkoły, budowała m. in. fabryki, manufaktury, w majątkach wiejskich zniosła pańszczyznę.

Udział kobiet w życiu publicznym miał związek z tradycją i patriarchalnym charakterem struktury społecznej. Kobiety pełniły funkcje reprezentacyjne, stojąc u boku mężczyzn. Ich udział w życiu politycznym był właściwie niezauważalny. Jedynie nieformalnie do polityki włączały się niektóre wpływowe przedstawicielki magnaterii czy królowe. Kobiety nie mogły jednak pełnić w państwie funkcji publicznych. Panowało powszechne przekonanie, że samodzielnie kobieta może prowadzić tylko działalność dobroczynną [8, s. 195].

Ograniczona była też rola kobiet w stosunkach społeczno-prawnych. Dobrze ilustrują to słowa M. Boguckiej: "(...) całkowita niezdolność prawna kobiet i ich wykluczenie z życia publicznego stanowi tezę wszystkich traktatów prawnych XVI i XVII w. Tłumaczono ową dyskryminację specjalnym statusem kobiety (winna ona zachowywać skromność stosowną do płci, co zakazuje występowania publicznego), a także jej charakterem (kobieta jest niestała, emocjonalna, niezdolna do ferowania bezstronnych opinii (...))" [6, s. 121].

Właśnie ową prawno-społeczną niesamodzielną kobiet należy tłumaczyć niską frekwencją określeń kobiecych w dawnych dokumentach. Podrzędne względem mężczyzny miejsce w rodzinie i poza nią określało ich zależnościowy charakter, ujawniający się w strukturze morfologicznej nazw. Zebrany materiał dotyczy głównie wdów, którym jako faktycznym głowom rodziny przysługiwały pewne prawne i ekonomiczne przywileje, mające ułatwić samodzielne prowadzenie gospodarstwa domowego [11, s. 206]. Znaczny wzrost określeń kobiet w dokumentach ma miejsce dopiero począwszy od XVII w., kiedy to władze kościelne nałożyły obowiązek prowadzenia w parafiach ksiąg metrykalnych.

Wyekscerpowane ze źródeł nazwy przedstawiolek stanu szlacheckiego stanowią imiona chrzestne oraz syntetyczne formacje ojcowskie i odmężowskie, ilustrujące bardzo wyraźnie zależny od ojca oraz męża status kobiety, a także formacje analityczne wyrażone przez deskrypcje odmiejscowe i rodzinne [por.: 7; 10; 12; 13; 21; 22; 24; 25]. Feminatywa, w zależności od rodzaju dokumentu, w którym zostały zapisane, tworzyły zestawienia bardziej lub mniej rozbudowane.

1. IMIONA

Imiennictwo kobiece reprezentowane jest w omawianych źródłach bardzo skromnie. W ogromnej większości składały się na nie imiona chrześcijańskie, wśród których najczęściej występowały *Anna*, *Barbara*, *Katarzyna* i *Marianna*.

W XVII w. większą frekwencją posiadały *Barbara*, *Marianna*, *Anna*, *Elżbieta*, *Ewa*, *Katarzyna* i *Krzyszyna*, w kolejnym stuleciu – *Anna*, *Barbara*, *Katarzyna* i *Marianna*. Imiona te (z wyjątkiem *Krzyszyny*) należały do popularnych również w polskiej antroponomii kresowej, którą – podobnie jak na Wołyniu – od imiennictwa kobiecego ziem etnicznych różniła wysoka frekwencja imienia *Maria(nna)* [26, s. 142–143]. Imię to nadawano we wszystkich stanach w zastępstwie imienia *Maria*, które w związku z kultem Najświętszej Maryi Panny zarówno na Kresach, jak i w Polsce etnicznej używane było

bardzo rzadko aż do XIX w. Trzy z wymienionych imion, tj. *Anna*, *Katarzyna* oraz *Barbara*, należały do najpopularniejszych w XV-wiecznym nazewnictwie kobiet (głównie szlachcianek) w ziemi halickiej i lwowskiej [23, s. 27], natomiast *Katarzyna* i *Anna* zajmują odpowiednio drugie i czwarte miejsce na liście frekwencyjnej imion żeńskich w dzisiejszej antroponomii Polaków zamieszkujących niektóre tereny dawnych Kresów [20, s. 179].

Niemal wszystkie wyekscerpowane ze źródeł przykłady są imionami chrześcijańskimi. Tylko jeden zapis, *Zelusia* (: *Zelistawa*), jest formą rodzimą, słowiańską.

Wśród omawianych imion żeńskich dominują formy podstawowe, oficjalne. Hipokorystyka stanowi nieliczną grupę. Są to derywaty sufiksalne tworzone najczęściej od podstaw skróconych: *-sia: Basia*; *--kasz: Halszka*; *-usia: Zelusia*.

Wielowiekowa koegzystencja Polaków i Ukraińców zamieszkujących ziemie dawnego województwa wołyńskiego przyniosła pewne zjawiska interferencyjne w obu systemach onomastycznych [por.: 18; 19]. Przy określeniach polskich szlachcianek zamieszkujących ziemię wołyńską pojawiało się imię *Melania*, pochodzące z kalendarza cerkiewno-ruskiego. Z kolei wpływ języka polskiego widoczny jest w obecności w środowisku szlacheckim ukraińskim imion *Barbara*, *Krystyna* i *Magdalena*, z kalendarza zachodniego. Nadawano je głównie w rodzinach książęcych, co miało związek z koligacjami małżeńskimi rusko-polskimi oraz konwersją religijną.

Występowanie imion kobiecych w XVI-XVIII w.

IMIĘ	XVII WIEK	XVIII WIEK
Agnieszka		+
Aleksandra	+	
Anastazja	+	
Anna	+	+
Antonina		+
Barbara	+	+
Eleonora		+
Elżbieta	+	
Ewa	+	
Felicjana		+
Franciszka		+
Gertruda		+
Helena	+	
Izabela	+	
Jadwiga	+	
Joanna		+
Józefa		+
Katarzyna	+	+
Konstancja	+	+
Krystyna	+	
Łucja		+
Magdalena	+	

IMIĘ	XVII WIEK	XVIII WIEK
Marcjanna	+	+
Marianna	+	+
Maryna	+	
Melania		+
Petronela	+	
Regina	+	+
Tekla		+
Teresa		+
Urszula	+	+
Wiktoria		+
Zelusia	+	
Zofia	+	+
Zuzanna	+	+

2. ŚRODKI IDENTYFIKACJI KOBIET

A. FORMACJE ODOJCOWSKIE

Patronimika córek stanowią niewielką część zgromadzonego materiału. W tekście towarzyszą im apelatywy *panna*, *corka*. Częściej jednak, zwłaszcza w dokumentach pisanych wyższym stylem, o stanie cywilnym mówi kontekst. Waga tych dokumentów oraz styl kancelaryjny narzucały dokładną identyfikację z wykorzystaniem formuł wieloelementowych, zawierających obok określeń odměżowskich również patronimika córek, mówiące o ich pochodzeniu rodowym. Tak więc określenia odojcowskie to przeważnie nazwy odnoszące się w chwili zapisu dokumentu do mężatek i wdów.

Określenia panien tworzone były przede wszystkim za pomocą sufiksów *-owna/-ewna*. Podstawę derywacyjną tych formacji stanowiły najczęściej poimienne określenia ojców, np. *Anny Wilczkowny* (Gen.) [2], *Maryanny Zumerowny* (Gen.) [4]. Relacje ojciec – córka były też wyrażane formą Gen. sg określenia dodatkowego ojca (dalej: OD). Formy tego typu pochodzą z deskrypcji zależnościowych, mówiących o relacji ojciec – córka. Powstały przez elipsę nazwy pospolitej. W większości pochodzą od odmiejscowych formacji przymiotnikowych, a ich występowanie może tłumaczyć brak poświadczeń nazw na *-(sk)a*, odnoszących się do córek, np. *Andreia i Anny Moszynskiego Gulczewskich* (Gen.) [4], *Grzegorza y Katarzynę Tchorzewskiego Sypniewskich* (Acc.) [4], *Ewa Zberkowskiego* [4], *Barbary Podwysockiego Pisarzewskiej* (Gen.) [5].

Identyfikacja córek

SUFIKS	XVII WIEK	XVIII WIEK
-OWNA	X	X
= OD OJCA W GEN. SG	X	X

B. FORMACJE ODMĘŻOWSKIE

Nazwom odmeżowskim towarzyszą w dokumentach określenia: *xiężna, pani, małżonka, żona, matka, wdowa*. O stanie cywilnym kobiet mówi też kontekst. Dużą część wyekscerpowanych form stanowią derywaty paradygmatyczne z sufiksem *-autworzone* od dominujących w imiennictwie szlacheckim nazw odmiejscowych na *-ski/-cki*, np.: *Zophia Januszowska* [28], *Zuzanna Łosiatynska* [14], *Jozefie Jabłonowskiej* (Dat.) [5].

Dość licznie poświadczone są również marytonimy na *--ewa,owa/* Formacje te w większości pochodziły od imienia męża, rzadziej od jego OD. Sufiks *--ewaowa/* łączył się w nich z podstawami spółgłoskowymi, np.: *Katarzyny Narbutowey* (Gen.) [2], *Krystyny Radziwiłowey* (Gen.) [27], *Wacławowey Omiecinskicy* (Gen.) [1]. Wszystkie przykłady zapisano w źródłach XVII w.

Zanotowano nieliczne nazwy matek z sufiksem *-ina*, który konsekwentnie łączył się z podstawami na *-a*, derywując nazwy żon od OD mężów, np.: *Wildzinyey* (Gen.) [9], *Melanyi Katarzynie Zawiszynej Stepkowskiej* (Dat.) [15].

Identyfikacja żon

SUFIKS	XVII WIEK	XVIII WIEK
--(CK)A(SK)A/	X	X
-OWA	X	
-INA	X	X

Określenia analityczne

W identyfikacji szlachcianek stosowano dwa rodzaje określeń analitycznych: odmiejscowe oraz przynależnościowe (rodzinne).

Deskrypcje odmiejscowe informowały o pochodzeniu, wskazując na majątek rodowy ojca i pełniły funkcję nazwy rodowej. Mogły też, co potwierdza kontekst, nieść informację o majątku (rodowym) męża, np.: *Katarzyna z Boczkowa Zmudzka* [4], *Zofiey z Godaczowa Woyciechowey Janiszowskiej* (Gen.) [1], *Zophia z Radowca Januszowska* [28], *Zofiey Koniecpolskiej z Koniecpola* (Gen.) [2], *Helzbieta z Podhorodney Woyciechowa Czermińska* [27]. Spotykamy je przede wszystkim w źródłach z XVII w.

Począwszy od XVIII w. w badanych źródłach pojawiają się zapisy rodzinnych określeń analitycznych w postaci wyrażenia przyimkowego *z + Gen. pl* nazwy rodowej, np.: *Franciszki Izdebskiej z Jełowickich* (Gen.) [27]. *Antoninie z Potockich Rzewuskiej* (Dat.) [5]. Odnosiły się one do kobiet zamężnych. Informowały o ich pochodzeniu, wcześniej wyrażanym OD ojca w Gen. sg.

C. PODSUMOWANIE

Środki wykorzystywane do nominacji kobiet w dawnym Wołyniu pozostawały w ścisłej zależności od uwarunkowań społeczno-kulturowych. Tworzyły je nazwy patronimiczne i marytonimiczne, które wyrażały stosunek zależnościowy względem ojca oraz męża.

Udział środków językowych w antroponimii kobiecej był zróżnicowany i zależał przede wszystkim od stanu cywilnego, poza tym od antroponimów męskich pozostających w związku z przynależnością stanową. Zasób środków językowych wykorzystywanych do identyfikacji szlachcianek był już ustalony i stanowił kontynuację stanu sprzed początku

omawianego okresu.

Porównując materiał polski z danymi dotyczącymi antroponimii szlachcianek ukraińskich zamieszkujących ziemie dawnego województwa wołyńskiego, można dostrzec wiele podobieństw oraz wskazać pewne różnice [por. 17, s. 132–139, 312–332, 357–359]. W większości istniał ten sam zasób sufiksów derywujących OD, rozbieżności dotyczyły przede wszystkim frekwencji poszczególnych typów nazewniczych.

W nazewnictwie szlachcianek obu grup językowych określenia kobiet niezamężnych powstawały przy pomocy sufiksu *--ewna(ja)owna(ja)/* i były typem dominującym. Występowały tu również formacje wyrażone za pomocą OD ojca w Gen. sg. W środowisku ukraińskim występowały ponadto nazwy z sufiksem *-'anka*, znane również w polszczyźnie, lecz niepoświadczone w antroponimii polskiej badanego terenu oraz – wyjątkowo – określenia na *-yna(ja)*.

Zasadniczą część formacji odmężowskich w obydwu grupach tworzyły derywaty fleksyjne na *--(ck)a(ja)(sk)a(ja)/*, co było zrozumiałe z uwagi na dominację syntetycznych określeń odmiejscowych w męskim nazewnictwie szlacheckim zarówno polskim, jak i ukraińskim i możliwość tworzenia formacji kobiecych tylko przez zmianę paradygmatu tych nazw. Na drugim miejscu znalazły się określenia na *-owa(ja)*. Z uwagi na dystrybucję tego sufiksu, który nie tworzył merytonimów od nazw odmiejscowych, w antroponimii polskiej ten typ określeń występował rzadko i pochodził głównie od imion mężów. Częściej wykorzystywany był w języku ukraińskim, gdzie tworzył nazwy odmężowskie również od OD męża. Natomiast w obu grupach językowych do identyfikacji wykorzystywano formacje analityczne. Były to deskrypcje odmiejscowe, które wskazywały na majątek rodowy męża i występowały w roli nazw odmężowskich. Inne wskazywały na majątek ojca i pełniły funkcję nazw rodowych. Takie określenia używane były obok lub wymiennie z formami na *--(ck)a(ja).(sk)a(ja)/* Czyste w nazewnictwie polskim XVIII w. rodzinne określenia analityczne, które miały postać wyrażenia przyimkowego z + Gen. pl nazwy rodowej, w antroponimii ukraińskiej badanego terenu nie były znane.

3. MODELE IDENTYFIKACYJNE W NAZEWNICTWIE KOBIET

W imiennictwie przedstawicielek stanu szlacheckiego nie było ściśle ustalonych formuł identyfikacyjnych. W zależności od rodzaju dokumentu stosowano zestawienia o różnym stopniu rozbudowania, podobnie jak w antroponimii męskiej. Najczęściej były to wieloczłonowe formuły i pod tym względem sposoby nominacji wśród szlachcianek różniły się od identyfikacji mieszczanek czy chłopek. W dokumentach wysokiej rangi określenia dodatkowe były najbardziej rozbudowane. W związku z tym, że dotyczyły przeważnie spraw spadkowych, darowizn czy nadań dóbr, pojawiające się w nich nazwy zwykle odnosiły się do kobiet zamężnych bądź wdów i niosły możliwie dokładną informację o ich aktualnej sytuacji rodzinnej, pochodzeniu i przynależności rodowej. Stąd opisujące je formuły zawierały różnorodne określenia zależnościowe tworzone od imienia męża, określeń rodowych oraz nazwy równe OD ojca w Gen. sg. Do identyfikacji wykorzystywano też deskrypcje odmiejscowe, wskazujące na dobra rodowe męża lub ojca oraz deskrypcje rodzinne. Wszystkie te elementy występowały w różnych konfiguracjach, tworząc zestawienia wieloczłonowe, często dodatkowo wzbogacone o środki pozaonimiczne, które informowały o statusie społecznym, stanie cywilnym, urzędzie

бądź godności piastowanej przez męża, np.: *Andreia a Anny Moszynskiego Gulczewskich* (Gen.) [4], *Magdaleny Pruszkowskiego Kaminskiej* (Gen.) [4], *Grzegorza y Katarzynie Tchorzewskiego Sypniewskich małżonkow* (Acc.) [4], *pani Ewa Zberkowskiego urodzonego JMP Mikołaja Brodowskiego małżonkow* [4], *Paniewy Zophiewy Kobiernickiego Stephanowej Czarnieckiej* (Gen.) [29], *Marianny Liniewskiego Franciszkowej Czapskiej Pisarzowej ziemskiej włodziemierskiej* (Gen.) [29], *Maryanna z Michałowicz Fasciszewska* [29], *Helzbieta z Podhorodney Woyciechowa Czermińska* [27], *Tereszey Frykaczowny Marcinowej Utanowskiej* (Gen.) [5], *Pani Eleonorze z Rzewuskich Hrabiney Krasickiej niegdy JW. Imć Pana Karola Hrabi na Koszyskim Kamieniu Krasickiego Kasztelana Chełmskiego pozostałej małżonki wdowy* (Dat.) [5].

Rozbudowane formuły spotykamy przede wszystkim w zapiskach sądowych. Mogły one odnosić się również do kobiet powtórnie zamężnych, które identyfikowano za pomocą nazw odojcowskich oraz odmeżowskich utworzonych od określeń aktualnego męża oraz poprzedniego, np.: *Krystyny Kozieradzkiego primi voti Franciszkowej Drozdowskiej secundi vero voti Konstantowej Wyszpolskiej* (Gen.) [27], *jej mościy panii Alexandry Liniewskiego primo voto Samuelowy Ledochowsky Sedziny Ziemsy krzemieniecky secundi thori Mikołajowy Osiecky Matky* (Gen.) [4].

Szlachcianki wdowy z racji swego stanu cywilnego, który wiązał się z pewną samodzielnością prawną, pojawiały się w dokumentach częściej niż mężatki, a tym bardziej panny. Mężatki jednak mogły na przykład reprezentować nieobecnego męża przed komisarzem królewskim i składać przysięgę na wierność królowi, o czym mówią "Akta Unii Polski z Litwą". W takiej sytuacji w tekście pojawiała się stosowna informacja wyjaśniająca. W tego rodzaju dokumentach formuły nazewnicze dokładnie identyfikowały daną osobę. Obok imienia najczęściej pojawiały się marytonimy oraz, konsekwentnie, wyrażenia przyimkowe, wskazujące na miejsce zamieszkania.

Z kolei w rejestrach podatkowych i popisach ziemi wołyńskiej, w których główna informacja dotyczyła różnego rodzaju powinności (np. wystawiania koni na służbę wojenną), czy lustracjach i rewizjach zamków, gdzie zamieszczano opisy nieruchomości (domów, dworców, ziemi), sposoby identyfikacji były proste. Najczęściej stosowano tam formacje dwuelementowe, a identyfikacja za pomocą jednej tylko nazwy nie należała do wyjątków, np. *Andrzejowej Matyszczynskiej* (Gen.) [1], *Janiszewska* [1], *Byczkowskiej* (Gen.) [15].

Porównanie sposobów identyfikacji polskich i ukraińskich mieszkanki ziemi wołyńskiej ujawnia duże podobieństwa. W obu systemach językowych były one dowolne i uzależnione od rodzaju źródła. Szlachcianki, zwłaszcza wywodzące się ze znakomitych rodów, w dokumentach wysokiej rangi identyfikowano za pomocą zestawień rozbudowanych, często wieloelementowych, niosących informację o pochodzeniu, przynależności rodowej i aktualnej sytuacji rodzinnej.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Перепись населения Владимирского повѣта, по поводу сбора поголовной подати въ 1678 г. // Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссією для разбора древнихъ актовъ. – Кіевъ, 1905. – Ч. VII. – Т. III.

2. Перепись поселеній и дымовъ Волинскаго воеводства при взиманіи подымнаго 1662 г. // Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссією для разбора древнихъ актовъ. – Кіевъ, 1905. – Ч. VII. – Т. III.
3. Реестръ попису войска Литовскаго 1565 г.: Земля Волинская, Попись войска Литовскаго 1567 г.: Реестръ князять, панячь и всего рыцёрства земли Волинской // Литовская Метрика, Книги Публичныхъ Дѣль. Переписи войска Литовскаго. – Отд. I. – Ч. 3. – Петроградъ, 1915.
4. Akta grodzkie krzemienieckie 1684. – Nabytki. – Oddz. I. – Sygn. 60 – wybór. – Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD).
5. Areszty osób 1701–1765. – F. 91. – Sygn. 258/VI-1. – Biblioteka Naukowa im. Stefanyka we Lwowie, dział rękopisów (dalej: BN).
6. *Bogucka M.* Białogłowa w dawnej Polsce / Maria Bogucka. – Warszawa : Trio, 1998. – 225 s.
7. *Dacewicz L.* Nazewnictwo kobiet w dawnym powiecie mielnickim (XVI–XVII) / Leonarda Dacewicz. – Białystok : Dział Wydawnictw Filii Uniwersytetu Warszawskiego, 1994. – 295 s.
8. *Ferenc M.* Czasy nowożytne / Marek Ferenc // *Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych* / Pod red. Andrzeja Chwalby. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. – S. 117–217.
9. Inwentarz Miasta Dubna, 1695. – F. 83. – Spr. 56. – Centralna Naukowa Biblioteka im. Wernadskiego w Kijowie, Dział Rękopisów.
10. *Kamińska H.* Żeńskie nazwy osobowe z końca XVI wieku w metrykach przemyskich / Halina Kamińska // *Z dziejów kultury i literatury ziemi przemyskiej*. – Przemyśl : Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, 1973. – S. 135–147.
11. *Karpiński A.* Kobieta w mieście polskim w drugiej połowie XVII wieku / Andrzej Karpiński. – Warszawa : Instytut Historii PAN, 1995. – 405 s.
12. *Karpluk M.* O staropolskich imionach kobiecych / Maria Karpluk // *Język Polski*. – Kraków, 1962. – Nr XLII. – S. 253–261.
13. *Karpluk M.* Słowiańskie imiona kobiece / Maria Karpluk. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakład narodowy imienia Ossolińskich ; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1961. – 180 s.
14. *Lustracja dóbr krzemienieckich, 1663*. – ASK. – Oddział XLVI. – Sygn. 17. – AGAD.
15. *Lustracje woj. wołyńskiego: powiat łucki, włodzimierski, krzemieniecki, 1789*. – ASK. – Oddział XLVI. – Sygn. 20. – AGAD.
16. *Markiewicz M.* Historia Polski 1492–1795 / Mariusz Markiewicz. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2004. – 758 s.
17. *Mytnik I.* Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku / Irena Mytnik. – Warszawa : Uniwersytet Warszawski ; Katedra Ukrainistyki, 2010. – 412 s.
18. *Mytnik I.* Odbicie stosunków językowych polsko-ukraińskich w imiennictwie dawnego województwa wołyńskiego (XVI–XVIII w.) / I. Mytnik // *Studia Slovakistica*. Випуск 11 : Елімінація мовних бар'єрів / Гол. редкол. С.М. Пахомова. – Ужгород : Вид-во Олександра Гаркуші, 2011. – S. 12–19.

19. *Mytnik I.* Polsko-ukraińskie kontakty językowe w antroponimii historycznej / Irena Mytnik // *Ukraina. Teksty i konteksty. Symbolae in honorem Stefan Kozak* / Pod red. Bazylego Nazaruka, Walentyny Sobol, Wołodymyra Aleksandrowycza. – Warszawa : Katedra Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2007. – S. 172–175.
20. *Rudolf-Ziółkowska E.* Uwagi o dwudziestowiecznej antroponimii Polaków na Kresach południowo-wschodnich / Elżbieta Rudolf-Ziółkowska // *Metodologia badań onomastycznych* / Pod red. Marii Biolik. – Olsztyn : Towarzystwo Naukowe ; OBN, 2003. – S. 175–187.
21. *Skulina T.* Imiona kobiet w Wielkopolsce XVII i XVIII wieku / Tadeusz Skulina // *Slavia Occidentalis*. – Warszawa ; Poznań, 1989. – T. 45. – S. 47–56.
22. *Szulowska W.* Antroponimia kobieca w “Źródłach do dziejów Warszawy” w XVII wieku / Wanda Szulowska // *Onomastyka regionalna. Warmia i Mazury* / Pod red. Jerzego Dumy. – Olsztyn : Towarzystwo Naukowe ; Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, 2006. – S. 163–169.
23. *Szulowska W.* Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej / Wanda Szulowska. – Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy ; Omnitech Press, 1992. – 87 s.
24. *Warchoł S.* Nazwiska żon i córek w ksiedze miejskiej Lublina z początku XVII wieku / Stefan Warchoł // *Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego UG. Prace Językoznawcze*. – Gdańsk, 1982. – Nr 8. – S. 77–82.
25. *Wiśniewska H.* Nazwy żeńskie (niewiast) w XVII wieku / Halina Wiśniewska // *Studia historycznojęzykowe* / Pod red. Kazimierza Rymuta i Wojciecha Ryszarda Rzepki. – Kraków : Wydaw. IJP PAN, 2000. – S. 291–302.
26. *Wolnicz-Pawłowska E.* Antroponimia polska na Kresach południowo-wschodnich XV–XIX wiek / Ewa Wolnicz-Pawłowska, Wanda Szulowska. – Warszawa : Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1998. – 366 s.
27. Wypisy z Ksiąg Grodzkich Krzemienieckich, Łuckich, Włodzimierskich, XVI–XVIII w. // Архивъ Юго-Западной Россіи, издаваемый Коммиссією для разбора древнихъ актовъ. – Кіевъ, 1876–1910. – Cz. 1. – T. 4 ; Cz. 2. – T. 2 ; Cz. 2. – T. 3 ; Cz. 3. – T. 5 ; Cz. 5. – T. 1 ; Cz. 6. – T. 1–2 (ukazatiel).
28. Wypisy z ksiąg grodzkich łuckich, 1607–1647. – F. 5. – Sygn. 4097/III. – BN.
29. Wypisy z ksiąg grodzkich łuckich, 1662–1682. – F. 5. – Sygn. 4098/III. – BN.
30. Wypisy z ksiąg grodzkich łuckich, 1683–1780. – F. 5. – Sygn. 4099/III. – BN.

Стаття надійшла до редколегії 27.10.2011

Прийнята до друку 30.11.2011

MEANS AND WAYS TO IDENTIFY POLISH NOBLE WOMEN IN VOLHYNIA IN 17TH AND 18TH CENTURIES

Irena MYTNIK

*Warsaw University,
Department of Ukrainian Studies,
4, Szturmowa Str., Warsaw, Poland, 02-678,
e-mail: iwmytnik@uw.edu.pl*

The proposed research article aims to explore the social aspects of Ukrainian anthropological stock in 17th and 18th centuries which concerns to polish female representatives of the most privileged class in old Ukraine. It presents and describes their baptismal names, additional identifiers and personal identification formulae (naming styles), which were a language measure for the social differentiation.

Key words: feminatives, additional post-positive identifiers, personal identification formulae.

ИМЕНОВАНИЕ И СПОСОБЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПОЛЬСКИХ ШЛЯХТЯНОК В ВОЛЫНСКОМ ВОЕВОДСТВЕ В XVII–XVIII ВЕКАХ

Ирена МЫТНИК

*Варшавский университет,
кафедра украинистики,
ул. Штурмова, 4, Варшава, Польша, 02-678,
e-mail: iwmytnik@uw.edu.pl*

В статье рассмотрена проблематика именования представительниц польского привилегированного слоя – шляхтянок волынской земли XVII–XVIII вв. Представлено их имена, использовавшиеся при крещении, дополнительные определения и антропонимные формулы, употреблявшиеся для идентификации и служившие языковым средством для социальной дифференциации.

Ключевые слова: феминитивы, дополнительные определения, антропонимные формулы.